

עניני התורה

מבית מכון - 'מרגניתא דרבי מאיר'

להוצאת תורות רבות"ק לבית דראהביטש - סטרעליסק - סטריא

• פרשת תרומה תשפ"ג • שנה ב' גליון ע"ב •

שרה הנוטה

יוכלו לעבוד את ד' ב' שום דאגות וחששות, רק מתוך שמחה וטוב לבב.

השבוע בפרשה נאמר הענין של בניית המשכן, והוא מורה על בניית המשכן הפרטי של כל אחד ואחד ואף על המשכן הכללי של כל עם ישראל יחד, ואמי ע"ה מזה ומזה לא הניחה ידה, גם לעסוק בבניית המשכן הפרטי שלה וגם לעסוק בבניית המשכן הכללי של עם ישראל.

בראשית חכמה הביא על מאמר הכתוב בפרשה { שמות כ"ה כ' } "והיו הכרובים פורשי כנפים" וכו', וז"ל: יוצא ממנו לכוננתו, היות הלב באדם כנגד בית קדש הקדשים שבו ארון וכפורת וכרובים, ונלמד מזה, שכמו שבבית המקדש היתה השכינה שורה שם מפני היות שם ארון ולוחות וכרובים וכו', כן לב האדם ראוי לעשות לו הכנה שתשרה בו שכינה ושתהיה קדש קדשים. וכן ביארו בתיוקנים (דף ק"מ ע"ב) שעל כנפי ריאה נאמר והיו הכרובים פורשי כנפים למעלה סוככים בכנפיהם על הכפורת, ואמרו ז"ל על הכפורת דא כפרת דליבא, קדש קדשין דא ליבא, עד כאן לשוננו, ושם (דף י"ג ע"ב) ביאר בחינה אחרת בלב, ואמר שהארון שהיה במשכן היה כנגד הלב, זה לשוננו ארון ודאי דא לב, ונר דלוק, כלול ל"ב נתיבות, ואיהו שבת, וביה שכינתא עילאה דאיהי תורת חכם, ובה לב מבין. ואמר לקמיה כפרת הלב, דא פרישו דסוכת שלום, דאתמר ביה הפורש סוכת שלום, עד כאן לשוננו. והכוונה שהארון הוא כנגד הלב שהיא השכינה הכלולה מל"ב נתיבות, שלב היא שכינה כדפי' בתיוקנים (דף מ"ט ע"ב) דקאמר לב מבין, לב יודע, לב רואה, איהי שכינתא וכו'. וכן בתיוקנים כתיבת יד (תו"ח דף קי"ד ע"ב) בענין נעשה אדם, מנו ט' אברים, ואמרו שם נעשה אדם הא ליבא דיהא שלימו דכלא. הכוונה, שהיא בחינה עשירית כנגד שכינה, כנדרש שם לגבי שאר האברים. ואמרו הלב מבין, הכוונה כי שכינה עלאה משפיע בה כח ההכנה להיות הלב מבין, עכ"ל.

וכך היתה אמי ע"ה אשר היתה בחי' לב מבין להשכיל ולראות אל דל מה שהוא צריך עוד קודם שביקש הימנה מאומה, וזהו בניית קודש הקדשים ארון כפורת וכרובים הפרטי של האדם, זכותה יגן עלינו ועל כל ישראל אמן.

{ ליקוטי "מאור ישראל" לרבינו מהר"י זצוק"ל - פ' תרומה התשפ"א }

לבחורים שהיו שם שיעסקו בתורה, והיה שם אחד מן הנערים שלא חפץ להשתתף בכל מסגרות לימודים הללו, מחמת גודל הצרות שראו עיניו באותם הימים, ולאחר המלחמה ל"ע ירד הלה מדרך הישר, ורבים וגם טובים ניסו לפעול על ליבו על מנת להחזירו לדרך הישר ולא עלתה בידם, ופעם אחת הביאוהו אל הרה"ק מקלויזענבורג זי"ע שיפעל עליו, וכאשר נכנס אל הקודש אמר לו הרה"ק מקלויזענבורג זי"ע, הרשעים הללו לקחו ממך את הטובים ביותר, את קרובי משפחתך, וגם ממני הם לקחו את הטובים ביותר את קרובי משפחתי, ובכה על צוואריו שעה ארוכה, לאחר שיהה זו החל בחזרו אט אט שב לדרך המוטב, והתפלאו הכל על הענין שהרי לא נדברו מאומה מענין עבודת ה', ושאלו זאת הרה"ק מקלויזענבורג זי"ע האין פעל את הענין, ואמר להם שישאלו את הבחור עצמו, ושאלוהו, והשיב להם, דעו לכם כי כל מי שדיבר עמי דיבר לי לראש, אך הוא דיבר לי ללב.

ועל פי זה יש לומר, כי מחצית השקל רומזת על חצי העבודה שהיא מוטלת על כחפי האדם, והוא האתערותא דלתתא, שאת האתערותא דלעילא אין זה אלא מאת ד', ומהו ה'אתערותא דלתתא' זהו 'נדיבות הלב' היינו לעורר את לבו לעבודתו ית', ועל ידי זה נעשה 'איש' אדם השלם.

אודות הרבנית הצדקנית מרת שרה ע"ה מחברתו בקודש של רבינו מהר"ם זי"ע

השבוע חל יומא דהילולא דאמי מורתי ע"ה, בעת אשר שהתה יחד עם אאמור"ר ז"ל בקאשווי שבצ'כיה אחרי מלחמת העולם השנייה, היו מכניסים אל תוך ביתם כל צרוע וכל זב, ושעה כמה פעמים כי היו אנשים אשר היו ממש עם תולעים על ידיהם, והיתה עומדת ומבשלת להם במסירות וללא לאות, וזה מורה על 'נדיבות הלב'.

היא היתה אשה גדולה, היא לא דיברה הרבה ממה שעבר עליה בימי השואה, אשר מהמעט שהיא הזכירה ראו כמה הרפתקי עדו עליה, ועברה את הכל בגבורה עצומה ומופלאה, תיכף אחר השואה עמדה לימין בעלה - אאמור"ר ז"ל לכוון ולשקם את הריסות בית ישראל.

כל הענין מה שלא סיפרה ממה שעבר עליה בימי השואה היה למען הדורות הבאים, כי אף שלפי דרכי הטבע יותר טוב לאדם להוציא מליבו את תלאותיו אשר עבר, אך היא העדיפה לשומרם על לוח ליבה למען אשר הדורות הבאים

ע"י אתערותא דלתתא זוכים לאתערותא דלעילא

מאת כל איש אשר ידבנו לבו תקחו את תרומתי { שמות כ"ה ב' }.

וברש"י, אמרו רבותינו ג' תרומות אמורות כאן, אחת תרומת בקע לגלגלת שנעשו מהם האדנים, כמו שמפורש באלה פקודי, ואחת תרומת המזבח בקע לגלגלת לקופות, לקנות מהם קרבנות ציבור, ואחת תרומת המשכן נדבת כל אחד ואחד שהתנדבו, וכו' זהב וכסף ונחשת וגו' כולם באו בנדבה איש איש מה שנדבו לבו, חוץ מן הכסף שבה בשוה מחצית השקל לכל אחד.

להבין הענין מה שכל התרומות למשכן היו כפי נדבת הלב, ולעומת זה מחצית השקל היה קבוע לכל, וכמו"ש "העשיר לא ירבה והדל לא ימעט" { שמות ל' ט"ו }, וגם צריך להבין שא"כ אמאי נאמר על מחצית השקל גם כן "כל איש אשר ידבנו לבו" והרי אין זה בכלל נדיבות לב, שלא שייך ריבוי והוספה בו.

והנה איתא בספח"ק שם משמואל לבאר כי יש מלחמה בין הגוף לנשמה, כי הגוף מושך לגשמיות ולעומת זה הנשמה מושכת לרוחניות, וא"כ כאשר האדם חוטא אזי העיקר חסרון הוא לנשמה כי הגוף הוא מטבעו כן למשוך לגשמיות. וממילא צריך רק מחצית השקל כפרה על הנשמה שנמשכה אחר הגוף, אף שמטבעה מושכת היא למעלה.

ונראה לומר על דרך אחר, כי הנה יש שני חלקים בעבודת האדם האחת היא אתערותא דלעילא והשני הוא אתערותא דלתתא, כמו"ש { מלאכי ג' ז' } "שוכו אלי ואשובה אליכם", והעבודה המוטלת על כחפי האדם הוא האתערותא דלתתא, דהיינו לעורר את הלב, ועל ידי זה זוכה לאתערותא דלעילא להיות 'איש' השלם.

ועל זה נאמר "מאת כל איש אשר ידבנו לבו" ר"ל דבכרי להיות 'איש' היינו אדם השלם צריך האדם לפעול על נדיבות הלב, היינו להתעוררות הלב, וכל השאר יהיה מאתו ית'.

מעשה נפלא בענין התעוררות הלב

ומעשה היה אצל הרה"ק מקלויזענבורג זי"ע אשר בעת המלחמה הנוראה היה פועל רבות ונצורות למען הצלת צעירי הצאן וקיבץ וריבץ פעלים לתורה בתוך המחנות,

לז"ג קש"ת רבינו רבי ישראל בן קש"ת רבינו רבי מאיר סג"ל לנדא מדראהביטש זצוק"ל

עצת הקטף

הליכות ומנהגים – שבת [מ"א]

צח. בחו"ל אחזו רבותינו ז"ל השקיעה כדעת ר"ת, והוא ע"ב מינו"ט אחר שקיעה דהגאונים, אמנם בארה"ק נהג רבינו מהר"מ זי"ע כדעת הרה"ק רבי אהרן מבעלזא זי"ע, ששקיעה דר"ת הוי 50 דק' אחר השקיעה דגאונים.

2. המשך משעע"ט - המלקטים ליקטו באריכות דיעות הראשונים והאחרונים, עשרות מהם הפוסקים הלכה למעשה כדעת רבינו תם, ועשרות אחרים הפוסקים כדעת הגאונים, וא"א לעמוד עליהם.

והנה ידועה דעת המנחת כהן { בחלק מבוא השמש מאמר ב' פרק ה' } דנקט שם לדעת רבינו תם אם נראו ג' כוכבים בינונים הוי ודאי לילה, ולפי דבריו שם הכל תלוי בכל מקום ומקום ובכל תקופה ותקופה לפי העת שנראים שם הכוכבים.

והנה הרב בעל התניא (בסידורו סדר הכנסת שבת) והגר"א (ביאור הגר"א או"ח סי' רס"א ויור"ד סי' רס"ב ובשנות אליהו ריש ברכות ובפ"ב דשבת) סברו כי באמת לפי ר"ת צריך להמתין עד שיחשיך לגמרי. אמנם היה ברור להם שאין ההלכה כן, והם הכריעו שהלכה כשיטת הגאונים. לאור דבריהם התחילו רבים להחמיר בער"ש כשיטת הגאונים, ואז נמצא שהם נוהגים לגמרי כשיטת הגאונים.

אמנם הרה"ק ר' שלום מבעלזא זי"ע סבר להחמיר כדעת רבינו תם להחמיר במוצ"ש ולהמתין ע"ב מינוט, או ע"ה מינו"ט, וכמו המובא בדברי יחזקאל (מהרה"ק משינאווא זי"ע במכתבו בסוף הספר) וז"ל: "ידוע יותר משעה ורבע לכל שבביתי וכל הסרים למשמעתי אין מדליקין נר במוצ"ש עד יותר משעה ורבע אחר שקיעה, כי כן קבלתי מכבוד אדמו"ר (הרה"ק רבי שלום) מבעלזא דאין אנו בקיאים בכוכבים איזו גדולים ואיזו בינונים בשטחן ברקיע" וכו', עכ"ד, ובספר טל ירושלים {עמ' כ"ח} כתב להדיא כי הרה"ק ר' שלום מבעלזא אמר זה לחומרא, ובספר בין השמשות לאבי"ד יאריטשוב {דף י"ג} ביאר דדעת הרה"ק ר' שלום מבעלזא זי"ע היה כדעת המנחת כהן דהכל תלוי באופק של אותו מקום, ועיין שו"ת מנחת אלעזר {סי' כ"ג} בזה.

ולמעשה כן נהג הרה"ק רבי אהרן מבעלזא זי"ע בארץ ישראל, לעשות מלאכה במוצ"ש אחר חמישים דק', וכן מביא בספר תשובות והנהגות להגאון רבי משה שטרנבוך שליט"א {חי"ב סי' קס"ז} הביא וז"ל: "סיפר לי מחותני האדמו"ר הגרי"ב הגר מסערט ויוניץ ששאל בעצמו פי האדמו"ר מבעלזא זצ"ל היאך משנה כאן בא"י והשיב שעוד בימי אביו זצ"ל בא יהודי מא"י וסיפר לו המציאות האך הכוכבים מופיעים מוקדם מאוד, ואין מקום לע"ב מינוט, וקבע אז שבא"י שרואים כוכבים קודם לכן מספיק חמישים דקות", עכ"ל, ומנהג זה נהג בו הרה"ק רבי אהרן מבעלזא זי"ע, גי"כ בעצמו, כמו שסיפר הרה"ק ר' יהושע בריסק (ספר אוצר הזמנים - מידי יום ביומו, בסופו) שהיה ביו"כ אצל כ"ק מרן אדמו"ר רבי אהרן מבעלזא זי"ע ואת התקיעות תקע הרה"ק מבעלזא זי"ע בעצמו, והיו התקיעות חמישים דק' אחר השקיעה דהגאונים.

וכן הביא בקובץ עתיקות {גליון ג'} מה ששח הרה"ק רבי מרדכי מוויניץ זי"ע ממאנסי, ואלו דבריו "הייתי עוד פנים אצל הרה"ק מבעלזא בשנה אחת בין סנה לעשור, ושאלתי אותו מתי תוקעים אצלו תקיעת שופר במוצאי יום הכפורים, ואמר לי אני מחזיק את הזמן של מוצאי שבת ויו"ט 50 דק' אחר השקיעה ואני מוסיף עוד 3 דק' משום תוספת, שזה יוצא יחד 53 דק', שאלתי אותו הרי בבעלזא החזיקו 72 דק', השיב לי ידא נישט" עכ"ד, היינו בא"י לא החזיקו 72 דק', וראה בשו"ת דבר יהושע {סי' ק"ח} מביא מעשה שהיה לו עם הרה"ק רבי אהרן מבעלזא זי"ע, ומשמע שם שסבר הרה"ק רבי אהרן זי"ע כי אפילו קודם חמישים דק' הוי שקיעה אליבא דאמת.

וכמו כן הביא בספר "סימן טוב" להרה"ק רבי ישי יעקובוביץ זצ"ל אבי"ד קאפאואר {כי תשא תשע"ג} הביא בה"ל: "שמעתי מפי הרה"ק ר' דוד פרסטר ז"ל (היה דיין גדול וכאשר ביקשתי ממנו לפעמים שיחזור ויספר לי כל מה ששמעתי ממנו כבר לפני כמה שנים, היה אומר את הדברים בדיוק נמרץ כפי שסיפר בעבר, לא הוסיף ולא החסיר מילה אחת) וכה סיפר לי: הייתי נוכח בחדרו הקודש של כ"ק מרן אדמו"ר מהר"א מבעלזא זי"ע, בירושלים בעת שבא ההרה"ק ר' חיים ריישער זצ"ל (מחשובי חסידי צאנז גארליץ) לקחת ברכת השלום מכ"ק מרן זי"ע בלילה הראשון כשהגיע לירושלים אחר הצלתו מעמק הבכא. סיפר ר' חיים ז"ל למרן זי"ע: כי היה לו חבר מחסידי צאנז, שעלה מגאליציה לארץ ישראל, ולפני עלותו ארצה בא אל כ"ק מרן אדמו"ר מהר"א מבעלזא זי"ע, כדי לקחת ממנו ברכת פרידה, וכאשר יצא מחדרו ליונה אותו מרן זי"ע עד הדלת ואמר לו בהאי לשנא: "פארסט דאך קיין ארץ ישראל, וייל איך דיר זאגן, דער צאנזער רב זאגט אז פרייטיג צונאכטיס איז ביי אלע יידן איז ער ארדערונג, ווי שפעט מ'ציניט לכת איז נאך אלץ טאג. מוצאי שבת דארף מען האבן גרויס סיעתא דשמיא" (בתרגום ללשון הקודש: "הרי אתה נוסע לא"י, ברצוני להגיד לך: הרב מוצאנז אומר שבכניסת השבת הוא בסדר אצל כל היהודים, כמה שמאחרים להדליק נרות שבת הוא עדיין עוד יום, אבל במוצאי שבת צריכים סיעתא דשמיא גדולה) והוסיף מרן זי"ע {כך כתב בחוברת שלי, ואיני זוכר בוודאות האם הכוונה הוא שמרן מהר"א זי"ע הוסיף זאת על דבריו, או שמא מרן מהר"א זי"ע אמר זאת. מסתבר לי וכן זכור לי שמרן מהר"א זי"ע אמר זאת, כי הקדים ואמר: "הרי אתה נוסע לארץ ישראל", ומה רצה להגיד לו בנוגע לארץ ישראל) ואמר: "דאס איז נאר אין חוץ לארץ, אבער אין ארץ ישראל ווען מ'זיזט די שקיעה איז די שקיעה, און ווען מ'זיזט דעם צאת הכוכבים איז צאת הכוכבים" עכ"ד.

מעט צרי

לא קולאים תחרות

אחד הדברים שמעודדים עשיה בכל תחומי החיים היא 'תחרות', במפעלים ובחברות הגדולות ביותר פועלים מכח תחרות המתפתחת מול חברות אחרות, כל העסקים היוצר מוצלחים מונעים ומנופים מכח של תחרות סמויה או גלויה, גם בחיי היום יום אנחנו פועלים מכוחה של אותה תחרות, אפשר אפילו לומר 'קנאה'! כמה שהיא מיידה רעה ומגונה, אפשר ואף הכרחי להשתמש בה בצורה חיובית – המושג 'קנאת סופרים תרבה חכמה', הוא כח תחרותי הנוצר בין שני תלמידי חכמים אשר האחד מקנא בחבירו על ידיעותיו המפליגות בתורה ומחמת כן השני שוקע היטב בלימוד כדי להשיג ידיעות עצומות אילו – בלי אותה תחרות לא היינו מודעים לכוחות שבנו.

פעמים רבות כהורים אנחנו משתמשים בכח הזה על הילד, אנחנו מנסים לעודד ילד אחד מכח תחרותיות וקנאה בילד אחר, אין ספור פעמים שומעים מהורים את המשפט הבא 'למה אתה לא כמו יענקי' או 'שמעתי שדודי קיבל ציון 100 במבחן' וכן הלאה, המטרה שלנו היא כמובן אך ורק לטובתו של הילד, להביא אותו לאותה קנאת סופרים שתעלה אותו ותצמיח אותו.

אבל, ויש כאן אבל גדול מאד, לא רק שזה לא עובד, הרי שזה עובד באופן שלילי! תחרות וקנאת סופרים הינו דבר חיובי ומעולה, כאשר הוא מגיע מכח הילד בעצמו, אבל בשום פנים ואופן לא כשהוא מגיע מכח חיצוני, כשהילד מחליט שהוא רוצה להיות כמו ילד פלוני, ועבור זה הוא שוקד ככל יכולתו ועושה פעולות מעל ומעבר על מנת ללכת בעקבותיו של אותו חבר, הוא מועד להצלחה! התחרות מביאה אותו לשאיפה עצומה, וכח התמדה עד להשגת המטרה! אבל כשהיא מגיעה מבחוץ, הרי זה ממש להנחית על ילד תחרות שלא מרצונו, פשוט לכפות אותו על תחרות סמויה שהוא לא מעוניין בה, היא מועדת לכשלון!

הילד מרגיש בעל כורחו כי הוא חייב להתאמץ להיות כמו מישהו שהוא מרגיש בתוכו שזה לא הוא! הוא חייב להביא תוצאות בשטח בשביל להצדיק את עצמו, כי כל הזמן מונחת על צווארו השאלה מדוע אינך כמו ילד פלוני? הוא לא יוכל למצות את עצמו אף פעם כי הוא לא יודע עד כמה הסביבה דורשת ממנו, ובמה הוא יצליח לרצות את אחרים.

השבוע בפרשה נאמר { שמות כ"ה י"ט-כ' } "וַעֲשֵׂה פְּרוּב אֶחָד מִקְּצֵה מִזֶּה וּכְרוּב אֶחָד מִקְּצֵה מִזֶּה מִן הַפְּתָח תַּעֲשׂוּ אֵת הַפְּרָבִים עַל שְׁנֵי קְצוֹתָיו, וְהָיוּ הַפְּרָבִים פְּרָשִׁי כְּנָפִים לְמַעַל הַסֵּכֶם בְּכַנְפֵיהֶם עַל הַפְּתָח וּפְנֵיהֶם אִישׁ אֶל אַחֵיו אֶל הַפְּתָח יִהְיוּ פְּנֵי הַפְּרָבִים" – רבותינו ז"ל מתארים לנו את הכרבים כדמות שני תינוקות, בוודאי לא בחינם הורחה התורה להנציח דמות התינוק על גבי ארון הברית, יש בזה מסר נוקב שאומר לאדם – ג'ירסא דינקותא! מה שנכנס לילד בקטנותו נחרת!

כשניקח את הרעיון של הכרובים אלינו, נבין שהתורה מלמדת אותנו כאן אבן דרך לחיים – "ועשה כרוב אחד מקצה מזה וכרוב אחד מקצה מזה" – כל כרוב בקצה שלו! אל תנסה לגרום תחרותיות בין כרוב/תינוק אחד לכרוב/תינוק אחר, תן לכל ילד לממש את הכוחות שלו לפי מה שהוא! הרצון הכנה והאמיתי לתועלת הילד לגרום לו לפרוש כנפים ולצמוח, כי למה אתה לא כמו פלוני לא עובד! אי אפשר להביא כזה דבר מבחוץ, אתה מבחינתך תעשה את כל אחד בקצה שלו, תן לו לפי מידתו, אל תעודד תחרות אם אחר, אתה לא יכול לדעת מה הכוחות האמיתיים של הילד במרוץ תחרותי זה, מתי הוא יחוש שנגמרת לו הנשימה.

אבל אל תחשוש "והיו הכרבים פורשי כנפים למעלה" – ככה כל כרוב לפי כוחותיו יפרוש כנפים ויצמח, יעלה ויפרח, יתרומם ויעלה, "ופניהם איש אל אחיו... יהיו פני הכרבים" הכרבים מצד עצמם בבוא העת, ברגע שהם ירגישו את עצמם מוכנים יהיו פניהם איד אל אחיו, לראות את מעשה האחר, לקנאות ולהתחרות, אבל זה רק הם עצמם יכולים לקבוע את זה, כזה דבר אי אפשר לקבוע בשבילים!

עשה לך שרה

מי שחשב בליבו לתת צדקה, האם חייב ליתן?

נאמר בכתוב בפרשת השבוע {דמות כ"ה ב'} "מאת כל אש אשר ידבנו לכו תקחו את תרומתי", משמע שנדיבות תלויה במחשבת הלב, ועתה עולה השאלה מה דינו של אדם שחשב לתרום סכום מסוים לצדקה, אך לאחר מכן מתחרט, אם מותר לו לחזור בו ממחשבתו או שעליו לפרוע את תרומתו לצדקה? דוגמא מצויה היא – כאשר עובר עני בבית הכנסת לאסוף צדקה, ואדם אוחז באמצע התפילה, וחושב שתיכף כאשר יסיים להתפלל יתן מטבע צדקה לעני זה, אך כאשר מסיים את תפילתו רואה כי הלה כבר נעלם והלך לו, האם חייב ליתן מטבע זה לצדקה אחרת או לא?

במשנה קידושין {כ"ח ע"ב} נאמר ש'אמירתו לגבוה כמסירתו להדיוט דמי' ואמרו {שם} בגמ' "כיצד אמירתו לגבוה כמסירתו להדיוט האומר שור זה עולה בית זה הקדש אפי' בסוף העולם קנה בהדיוט לא קנה עד שימשוך ויחזיק", היינו שאמירה בפה להקב"ה הוי כמעשה קנין כלפי אדם.

ובטור {י"ד סי' רנ"ח} כתב לגבי צדקה כך "אמירת אדם לגבוה כמסירתו להדיוט. לפיכך מי שנודר צדקה, אי איפשר לו לחזור בו. והני מילי בלא שאלה, אבל אם מתחרט ומוצא פתח לנדרו, יש אומרים ששאל לחכם ומתירו כל זמן שלא יצא מתחת ידו, דהוי כמו הקדש בטעות דקיימא לן שאינו הקדש", משמע שבלא שאלה לחכם כדיבור בעלמא נתפס הצדקה והייב ליתן לצדקה על פי התחייבותו.

ובבית יוסף {שם} אמר "ומ"ש לפיכך מי שנודר צדקה א"א לו לחזור בו כן העלה הר"ף {בר"פ שור שנגח ד' וה'} דהא אמרינן בפ"ק ז"ל צדקה אלמא בדיבור מחוייב הוא ולאפוקי ממאן דבעי למימר דאי יהיב מידי לעניים באמירה ובעי למיהדר ביה מצי הדר ביה וכן דעת התוס' והרא"ש והמרדכי לדעת הר"ף וגם המרדכי כתב בשם אבי העזרי דנראה כדברי הר"ף וגם ר"י כתב אם נדר לעשות צדקה אפילו למי' דנדר

בלשון שבועה אינו כלום כשאושר עצמו על ההפך לענין צדקה מועיל דבפ"ק ז"ל צדקה כ"כ פשוט ומוכת בכמה דוכתי" עכ"ל, - והנה מה שהוצרך הבית יוסף לטעם דכתיב בקרא בפ"ק ודרשו רבותינו ז"ל זו צדקה, ולא די לו טעם דאמירתו לגבוה כמסירתו להדיוט, שרין זה ילפינן לה מסברא, [ועיין במאירי קידושין שם], כי מסתבר דהאי דין דאמירתו לגבוה כמסירתו להדיוט דמי היינו בהקדש ממש, שאז הוא נתן מתנתו לטעמים, אבל בצדקה שהוא חסד לבני אדם מנא לן, על כן מיייתי קרא דכתיב "בפ"ק" - זו צדקה.

והנה כן זה הוא לגבי אמירה בפה, ועתה נבוא לגבי מחשבה בלב, על זה כתב הבית יוסף {שם סעי' ר'} כן: "כתב הרא"ש {בתשובה כלל י"ג} אדם שקנה קרקע ע"ד שיעשנו הקדש ולא הוציא מפיו כלום הוי דברים שבלב ואמרו שמואל בפ"ג דשבועות (כו): גמר בלבו צריך להוציא בשפתי אף על גב דכתיב כל נדיב לב עולות הא אמרינן חולין מקדשים לא ילפינן והאידנא כל הקדש שלנו חולין הוא וכו', אבל **המרדכי** כתב {בפ"ק דב"ב} דמדאמרינן בפ"ג דשבועות גמר בלבו מנין ת"ל כל נדיב לב וכו' פסק בתשובת הגאון שהגומר בלבו ליתן צדקה חייב כאלו הוציא בפיו ואף ע"ג דבפ"ג דשבועות קאמר התרומה וקדשים שני כתובים הבאים כאחד ואין מלמדן, פ"י רש"י {בתשובה} דצדקה כנדרים ונכריות דמיא הלכך גמר בלבו ליתן צדקה חייב כאלו הוציא בפיו עכ"ל, **ומהרי"ק** {שורש קס"א} כתב שהרא"ש בתשובה הנוכח תופס כו"ו ור"ת חולק וסובר שאין צריך להוציא בשפתי וכן דעת הר"פ {בגהת סמ"ק} וגם הרא"ש עצמו בפרק קמא דתעניות כתב דגבי צדקה מועיל גמר בלבו ולפיכך הסכים **מהרי"ק** ז"ל לפסוק דגבי צדקה מועיל גמר בלבו, עכ"ל הבית יוסף – ומשמע שלמעשה נקט דבהסכמת הלב לבר די כרי להתחייב בנתינת הצדקה.

והנה **הרמ"א** גם הכא בהלכות צדקה, וגם בהלכות מתנות עניים {חור"מ סי' רי"ב סעי' ח'} הביא ב' השיטות שנחלקו אם צדקה במחשבה הוי התחייבות או לא, וכתב להחמיר כסברא הראשונה דהתחייבות בלב הוי התחייבות.

אמנם **בערוך השלחן** {סי' רנ"ח} כתב לחדש דאף לדעה דהוי התחייבות זהו דייקא בשפירש בליבו בדקדוק כך וכך אתן, אבל אם לא חשב אלא בכלליות שיתן צדקה, לא הוי התחייבות.

אלא שיש לעיין על דברי הערוך השלחן, דאף שלא נתחייב סכום כך וכך על כל פנים יהא חייב שווה פרוטה, ואולי הכוונה רכיון שלא נתחייב סכום מסוים אין זה החלטה אמיתית ורצינית, רק רצון בעלמא, ולכן אפי' פרוטה אינה חייב לצדקה.

ובפתחי תשובה {הכ"א} **ובגלין מהרש"א** הביאו בשם **שו"ת דת אש**, דאף להשיטות דבמחשבה הוי התחייבות לצדקה, היינו דווקא שאמר בפה שיתן צדקה ורק את הסכום חשב בליבו, אבל אם לא הוציא בפיו מאומה אין זה נחשב להתחייבות כלל, אמנם **בשו"ת אמרי יושר** לרבי מאיר אריק זצ"ל הכריע דאפילו לא הזכיר ההתחייבות בפה כלל חייב.

ולכאורה מלשון השו"ע בחושן משפט שכתב 'ולא הוציא מפיו כלום' משמע דאפילו את עצם ההתחייבות לא הוציא מפיו, וכהאמרי יושר, דלא כה'דת אש', ומבואר דמקרא ד'כל נדיב לב' למדו דנדיבות לב הוי כמו 'בפיך' ממש, וממילא המתחייב בליבו לצדקה חייב כמו שהוציא נדר בפיו.

אך מסתבר דיש לחלק בין האופן שעובר עני ומבקש הימנו צדקה וחשב ליתן לו צדקה מחמת שביקש הימנו, ונעלם אותו עני ממנו, דאז אינו צריך ליתן לו או לעני אחר, אף שחשב על הצדקה, דלא היתה מחשבתו אלא ליתן עבור שמבקש הימנו ואינו רוצה לפוטרו בלא כלום, אך כיון שהלך לו, שוב אין לו רצון ליתן עתה צדקה סתם, לעומת אם סתם עלה בדעתו פתאום ליתן צדקה, שאז צריך ליתן בכל אופן מחמת מחשבתו.

שרפי קודש

הגאון רבי מרדכי יפה בעל ה"לבושים" זי"ע – ג' אדר ה'שע"ב

הוריו – אביו הגאון רבי אברהם יפה מביהם ז"ל רבה של כוהמיה, משפחה חשובה ומיוחסת מצאצאי רש"י ז"ל.

לידתו – נולד בשנת ה'ר"צ לערך בעיר פראג.

רבנותו – קנה תורה אצל הגאון רבי שלמה לוריא ז"ל המהרש"ל בעיר לובלין, ואצל הגאון רבי משה איסרלש ז"ל הרמ"א בעיר קראקא, ובחכמת הקבלה נשתלם אצל רבי מתתיהו דלקרוט ז"ל בעל ה"צל העולם".

פעילותו – לאחר נישואיו שב ממדינת פולין בה קנה תורתו לעיר מולדתו פראג, ובשנת ה'שכ"א אשר גורשו יהודי פראג מעירם עבר לאיטליה, שם התגורר במנטובה ובוונציה משך עשר שנים, ונשתלם בשב"ע חכמות העולם, לאחר תקופה זו שב בשנת ה'של"ב לפולין שם נקרא לעיר הורדנה למלא מקום מרא דאתרא הגאון רבי נתן נטע שפירא ז"ל, עקב מחלוקת שהיו בעירו עבר בשנת ה'שמ"ז ללובלין ומשם בשנת ה'שנ"א לקרמניץ, עם עזיבתו של המהר"ל מפראג ז"ל את עירו בשנת ה'שנ"ב נקרא למלא את מקומו בעיר פראג, ועם שובו של המהר"ל בשנת ה'ש"ס, עבר לכהן בעיר פוזנא עד הסתלקותו – נודע בעוצם גאוניותו המופלגת ונחשב בדורו ולדורות לאחד מגדולי וענקי הרוח בפסק ובקבלה.

תלמידיו – הגאון רבי יששכר בר איילנבורג זצ"ל אב"ד גוריצה ומדינת פרוויאל שבאיטליה בעל ה"באר שבע", והגאון רבי שמואל אפשטיין זצ"ל. **תורתו** – ספריו 'הלבושים', 'לבוש התכלת' – על שו"ע חלק או"ח עד הל' שבת, 'לבוש החור' – על שו"ע או"ח מהל' שבת ועד סוף חלק או"ח, 'לבוש עמרת זהב' – על שו"ע חלק יו"ד, 'לבוש הבוץ והארגמן' – על שו"ע חלק אבה"ע, 'לבוש עיר שושן' – על שו"ע חלק חו"מ, 'לבוש האורה' – על פי' רש"י ופי' הרא"ם על התורה, 'לבוש פינת יקרת' – ביאור על מורה נבוכים להרמב"ם, 'לבוש אדר היקר' – על הלכות קידוש החודש ברמב"ם, ועל ספר צורת הארץ לרבי אברהם בן חייא הנשיא, 'לבוש אור יקרות' ביאור על חיבור בעניני קבלה לרבי מנחם רקאנטי ז"ל, ו'לבוש ששון ושמהרה' – דרשות, הספר האחרון הוא חיבור היחידי שלא ראה אור הדפוס.

זרעו – בנו רבי פרץ יפה ז"ל, בנו רבי אריה לייב יפה ז"ל, בתו מרת וועלקא ע"ה אשר נישאה לרבי שמואל וואל ז"ל, בתו מרת בילא ע"ה אשר נישאה לרבי יחיאל מילך הלוי עפשטיין ז"ל בן רבי אברהם אב"ד בריסק דליטא, ובתו ז' רבי בנימין וואלף גינצבורג אב"ד מאינץ ז"ל.

הסתלקותו – נסתלק לגנוי מרומים ביום ג' אדר ב' ה'שע"ב ומנו"כ בפוזנא.

הגאון רבי ישראל מאיר הכהן מראדין זצ"ל בספרו 'נדהי ישראל' (פרק כ"ג) מביא מעשה נפלא אודות חיבור ספריו הגדולים של הגאון רבי מרדכי יפה זי"ע, הנקראים 'עשרה לבושים' וז"ל: "ונמצא בספרים על הגאון בעל הלבוש שלכך זכה מן השמים לעשות החבורים הנחמדים שלו והם ספרי הלבושים, שפעם אחת בימי בחרותו היה לו נסיון גדול שבא אצל דוכסית אחת לסחור סחורה ופתתה אותו לעבירה ולא היה לו שום מקום להמלט ממנה, שהיה חצירה סגור, אם לא תחת מקום בית הכסא וכזה את עצמו ונס נמלט דרך אותו המקום הבזוי הנ"ל, והיה לבוש אז בכמה מיני בגדים וימאם וילכך את כולו ולכך זכה אחר כך מן השמים לחיבור הלבושים".

רבינו מהר"י נמנה על צאצאיו

[לפי סדרי היוחסין שבידינו התיחסותו של רבינו מהר"י אל הגאון בעל ה"לבושים" הוא דרך חמשה שלשלות יוחסין]

קטפי גנוזות

חקרי המכון – פענה רוז – בירור ופיענוח תמונות דמות דיוקנם של צדיקי עליון אשר רבינו מהר"י נמנה על צאצאיהם

וכפי הנראה בוודאות כי תמונה זו הינה תמונתו של הרה"ק רבי אליעזר מפינטשוב זי"ע בן הרה"ק רבי חיים מאיר זי"ע.

אחד הקוראים הוסיף ושלח לנו תמונה אשר הינה ידועה כתמונתו של הרה"ק רבי אליעזר מפינטשוב זי"ע – וכפי הנראה הינה תמונה כמעט זהה להפליא לתמונה אשר בידינו, רק החילוק העיקרי הוא כי בתמונה אשר היתה תחת ידינו הינו מצולם בלא מגבעת לראשו, ובתמונה השניה הינו עם מגבעת לראשו.

צורת הרה"ק רבי אליעזר מפינטשוב זי"ע

אך כל מראה פניהם וזיו איקונין שלהם מעיד כמאה עדים דמי, כי תמונת אדם אחד הוא.

צורת הרב הקדוש מהור"ר נחום מביאליסטאק זצ"ל (נ' ר"ח מנחם אב תרע"ט)

לגבי התמונה הנוספת אשר הצגנו בשבוע שעבר, אשר כפי שקיבלנו אותה לידינו נאמר לנו כי הינה תמונתו של אחד מבניו של הרה"ק רבי חיים מאיר מפינטשוב זי"ע.

כפי אשר ביררנו את הדברים להרה"ק רבי חיים מאיר זי"ע היה בן יחיד בלבד ה"ה הרה"ק רבי אליעזר מפינטשוב זי"ע שכינה בעיר קיעלץ [אשר בנו הוא הרה"ק רבי פנחס יששכר מפינטשוב זי"ע, חותנו של הרה"ק רבי שמואל אהרן שצדורביצקי זצ"ל מביאליסטאק – קוברין, חותנו של הרה"ק רבי ישראל דן ממודוויץ זצוק"ל חותן רבינו מהר"י זצוק"ל].

יש אשר בטעות שייכו את הרה"ק רבי מאיר מנחם מראדושיץ זי"ע חתנו של הרה"ק רבי שמואל אליהו מזוואלין זי"ע בנו של הרה"ק רבי יחזקאל מקוזמיר זי"ע, כבנו של הרה"ק רבי חיים מאיר מפינטשוב זי"ע – אך טעות היא בידם, [ולא רק מחמת כי השם 'מאיר' מעיד על כך!] כי הוא היה בנו של הרה"ק רבי הלל מראדושיץ זי"ע אחיו של הרה"ק רבי חיים מאיר זי"ע – וכבר הארכנו בתולדותיו של אותו צדיק באנציקלופדיה לבית קוזמיר אשר הינה בשלבי עריכה במכונינו.

בשבוע העל"ט הצגנו לקוראים תמונה דמות דיוקנו של צדיק אחד מצדיקי דורות הקודמים אשר באה לידינו מידי הרבנית הצדקנית ממודוויץ תל"ט"א לרפ"ש בתושח"י, ושאלנו את חכמת ההמון לפענה רוז, מי הוא הטמון בתמונה זו, תגובות רבות זרמו ובאו למערכת, חלקם באו כהשערות שונות אך כמה קוראים פיענוחו לנו תעלומה זו בצורה נפלאה, וכאן המקום עמנו להודות לכל המשיבים דבר וכמאמר רבותינו ז"ל {מגילה י"ד ע"ב} "מיני ומינך תסתיים שמעתתא".

כפי אשר מתברר התמונה הינה דמות דיוקנו של הרה"ק רבי מנחם נחום עפשטיין מקוברין זי"ע תלמיד הרה"ק בעל ה"יסוד העבודה" מסלונים, אשר רבינו מהר"י נמנה על צאצאיו, דרך חותנו הרה"ק רבי ישראל דן ממודוויץ זי"ע, אשר היה חתנו של הרה"ק רבי שמואל אהרן שצדורביצקי זצ"ל מביאליסטאק קוברין, בן הרה"ק רבי מאיר שלום זי"ע – מביאליסטאק, בן הרה"ק רבי מנחם נחום מקוברין זי"ע – וממילא מובן איפה כי התמונה הינה תחת ידיה של הרבנית ממודוויץ תל"ט"א אשר הינה מצאצאיו.

ידידנו הרה"ח ר' אברהם פרישמן שליט"א – ירושלים, אף הוסיף ושלח לנו תמונה זהה לחלוטין אשר נמצאת תחת רשותו בה כתוב תחת התמונה הכיתוב להלן: "צורת הרב הקדוש מהור"ר נחום מביאליסטאק זצ"ל (נ' ר"ח מנחם אב תרע"ט)" – יש לציין כי הרה"ק מקוברין זי"ע עבר בשנת תרנ"ו מקוברין לביאליסטאק שם ניהל את עתו משך כ"ב שנים עד עלותו לגנוי מרומים, ומשום כך נקרא בשם רבי נחום מביאליסטאק.

אגב אורחא יש לציין דבר פלא והפלא אשר מתגלה לנו יחד עם גילוי התמונה – כי על פי המצוין בה הרי ששנת הסתלקותו של הרה"ק מקוברין זי"ע הינה בשנת תרע"ט, וזה שלא כפי אשר כתב חוקר החסידות הרב ד"ר יצחק אלפסי כי שנת פטירתו הוא תרע"ח וכך כתבו כל כותבי תולדותיו של אותו צדיק – אך לכאורה מסתבר כי אכן תאריך פטירתו היה בשנת תרע"ח, לפי עדות אחד המשתתפים בהלווייתו הרה"ח י. ה. קנציפולסקי ז"ל במאמרו הנפלא בעיתון המודיע א' אב תשכ"ח, וכך הינו פותח את דבריו: "ידוע מאמר רשב"י ראיתי בני עליה הינם מועטין במאמר זה אני נזכר תמיד כשאני חושב על אדמו"ר הגה"ק ר' נחום מקוברין זצ"ל שזכיתי להכירו בימי צעירותי וגם להשתתף בהלווייתו ביום ר"ח מנחם אב תרע"ח בביאליסטאק", וא"כ איפה ציון השנה שע"ג התמונה הינה מסתברת כטעות.

שבועא דנחמתא

בצער רב וביגון קודר הננו משתתפים בצער הגדול על הסתלקותו של האי גברא יקירא

הרה"ח ר' ישראל חיים קאהן ז"ל
חתן הרב אברהם צבי שנקר ז"ל
חדב"נ הרה"ק
בעל ה"אמרי שאול" ממודוויץ זי"ע

בעל הנחמות ינחם את בני המשפחה הנכבדה היושבים בעמק הבכא בתוך שאר אבלי ציון וירושלים ולא תוסיפו לדאבה עוד, ובנחמצ ציון וירושלים תנוחמו ושמחת עולם על ראשכם

יו"ל ע"י מכון

"מרגניא רבי מאיר" דראהביטש

רח' יעבץ 2 בני ברק

לתרומות – הארות והערות – והצטרפות

לרשימת התפוצה נא לפנות לדוא"ל

mdm1038@gmail.com

© כל הזכויות שמורות

שהשמחה במעונם

נשגה בזאת ברכת

מזלא טבא ונריא יאה לידידניו היקרים

הרה"ג רבי אליעזר שצדורביצקי שליט"א
רב דקהל אגודת ישראל – קווינענס
ולבנו הרה"ח ר' פנחס שליט"א – לום אנג'לם
לשמחת נישואי הנכד / הבן בשעט"מ ולמוז"ט

כה יתן ד' וכה יוסיף שפע רב ממועון הברכות
ואך טוב וחסד ירדפוכם כל הימים

הפצת הגליון נתרם

לע"נ הרבנית הצדקנית

מרת שרה ע"ה

בת הרה"ק רבי ישראל דים זצ"ל

מחברתו של רבינו מהר"ם זי"ע

נלב"ע ה' אדר ה'תשנ"ז

נדבת בני המשפחה

הפצת הגליון נדבת

ידידינו הנכבדים

משפחת פקובסקי שיח"י

לע"נ הר"ר יעקב בן הר"ר דוד ז"ל

נלב"ע ה' אדר

הפצת הגליון נתרם

לזכות

טליה שמחה בת יעל

שתזכה למצוא את זיווגה ההגון

במהרה ובניקל

הפצת הגליון נתרם ע"י ידידנו

הרה"ח ר' שלום וועבער שליט"א

רחמנא אידכר לן זכותא

דמשה רעיא מחימנא

יומא דהילולא קדישא ז' אדר